

25.8.2003

2025/4/02

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Ilkka Rautio

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Mikko Eteläpää

**VIIVÄSTYS RIKOSILMOITUKSEN KIRJAAMISESSA JA SIIRTÄMISESSÄ
TUTKINNANJOHTAJANA TOIMIVALLE SYYTTÄJÄLLE
POLIISIRIKOSASIASSA**

1
KANTELU

A arvosteli 26.8.2002 eduskunnan apulaisoikeusasiamiehelle saapuneessa kirjeessään Helsingin kihlakunnan poliisilaitoksen poliisimiesten menettelyä hänen kiinniottamistaan, hänen poliisimiehistä tekemäänsä rikosilmoitusta ja hänelle annettua rangaistusvaati musta koskevassa asiassa.

Kirjoituksen mukaan A otettiin kiinni 22 - 23.7.2002 välisenä yönä. Hän yritti paeta poliisipartiota, jolloin poliisipartio käytti apunaan poliisikoiraa. A:n mukaan koira puri häntä käsivarteen noin kahden minuutin ajan. A:n käsityksen mukaan poliisi syyllistyi tässä törkeään pahoinpitelyyn, koska koiran pitäisi ainoastaan pitää häntä kiinni – ei purra.

A kertoo, että pidätyksen yhteydessä poliisimiehet olisivat anastaneet hänen rannekellonsa. Hän kertoo tehneensä asiassa kirjallisen rikosilmoituksen, joka ei ole johtanut mihinkään toimenpiteisiin.

Kolmanneksi A arvostelee poliisia siitä, että hän sai tapahtuneesta käsityksensä mukaan aiheettomasti rangaistusvaatimuksen haitanteosta virkamiehelle.

2
SELVITYS

3
RATKAISU

3.2
Oikeudellinen arviointi

Rikosilmoitus poliisin tekemäksi väitetystä rikoksesta

A kertoo tehneensä kiinnioton jälkeen rikosilmoituksen poliiseista. A:n mukaan kiinniotossa poliisimiehet syyllistyivät törkeään pahoinpitelyyn. Jossain kiinnioton vaiheessa A:lta oli hänen mukaansa lisäksi anastettu rannekello.

A on kirjoittanut poliisitarkastajalle osoitetun kirjoituksen, jossa hän ilmoittaa: "Teen teille rikosilmoituksen...". Asiakirja on saapumisleimansa mukaan saapunut Helsingin kihlakunnan poliisilaitoksen rikospoliisin toimintayksikköön 21.8.2002.

Perustuslain 21 §:n mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa.

Esitutkinnasta ja pakkokeinoista annetun asetuksen 1 §:n 1 momentin mukaan kun asianomistaja tai joku muu ilmoittaa poliisille tai muulle esitutkintaviranomaiselle rikoksesta tai tapahtumasta, jota hän pitää rikoksena, ilmoitus on viipymättä kirjattava.

Esitutkintalain 14 §:n 2 momentin mukaan poliisimiehen tekemäksi epäillyn rikoksen esitutkintaa johtaa aina virallinen syyttäjä lukuun ottamatta rikesakkoasiana ja rangaistusmääräysmenettelyssä käsiteltäviä asioita.

Poliisin tekemäksi epäillyn rikoksen esitutkinnasta annetun sisäasiainministeriön (SM-2001-828/Ri-2, 23.1.2002) ohjeen mukaan sen jälkeen, kun rikosilmoitus on kirjattu, kihlakunnan poliisirikosasioiden vastuuhenkilöksi määrätty huolehtii siitä, että ilmoitus liitteineen toimitetaan tutkinnanjohtajan määräämistä varten toimivaltaiseen syyttäjäyksikköön. Sama aineisto tulee lähettää mahdollisen esitutkinnan suorittavaan kihlakuntaan. Lisäksi ilmoitus tulee toimittaa tiedoksi poliisin lääninjohdolle. Tutkinnanjohtajaksi määrätyllä syyttäjällä on toimivalta ratkaista, onko asiassa syytä epäillä rikosta ja toimitetaanko esitutkinta.

Helsingin kihlakunnan poliisilaitoksen lausunnon mukaan jonkinlaisen tiedonkulun katkoksen tai väärinkäsityksen johdosta kantelunalaisessa asiassa ei ole toimittu siten kuin säädökset edellyttävät. Jostain syystä rikosilmoitus oli liitetty kiinniottoilmoituksen yhteyteen.

Saadun selvityksen perusteella A:n rikosilmoitusta ei ole kirjattu esitutkinnasta ja pakkokeinoista annetun asetuksen 1 §:n 1 momentin mukaisesti viipymättä sen jälkeen, kun ilmoitus saapui poliisilaitokselle 21.8.2002. Ilmoitus on siten jäänyt myös toimittamatta toimivaltaiseen syyttäjäyksikköön. Nämä toimenpiteet on tehty vasta 21.2.2003 eli sen jälkeen, kun apulaisoikeusasiamies pyysi A:n kantelun johdosta asiassa lisäselvitystä 14.1.2003.

Asiassa on jäänyt selvittämättä, kenen yksittäisen virkamiehen vastuulla on ollut se, että A:n rikosilmoitus olisi kirjattu asianmukaisesti ja sen suhteen olisi toimittu siten kuin poliisirikosasioiden suhteen olisi pitänyt. Käytävissä olevasta A:n rikosilmoitusjäljennöksestä on havaittavissa, että ilmoitus on joka tapauksessa saapunut Helsingin kihlakunnan poliisilaitoksen rikospoliisin toimintayksikköön.

Asiassa ei siten ole kysymys sellaisesta tilanteesta, että rikosilmoitus olisi toimitettu väärälle viranomaiselle.

Perustuslaista, esitutkintalaista ja sen nojalla annetuista säädöksistä ilmenevä joutuisuusvaatimus edellyttää, että rikosilmoitusten vastaanotossa asiakirjojen kulku on siten järjestetty, että ilmoitusten kirjaamatta jäämisiä ei pääse tapahtumaan.

Tässä tapauksessa ilmoituksen kirjaaminen on viivästynyt puoli vuotta ja nytkin kirjaaminen on tapahtunut vasta A:n tekemän kantelun ja eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen tekemän selvityspyynnön jälkeen.

Viipymättä tapahtuvan kirjauksen merkitys ja kirjauksen jälkeisten lain- ja alemmantasoisien säädösten mukaisen menettelyn tärkeyttä korostaa se, että asian jatkotoimenpiteet ovat poliisirikosasioissa poliisihallinnon ulkopuolisesta viranomaisesta (käytännössä toiseen kihlakuntaan kuuluvasta kihlakunnansyyttäjästä) riippuvia. Muun muassa sen päättäminen, onko asiassa syytä epäillä rikosta ja aiheuttaa toimittaa esitutkinta, on tutkinnanjohtajana toimivan syyttäjän harkinnan varassa. Jos rikosilmoituksen kirjaus laiminlyödään eikä asiaa toimiteta syyttäjälle, asia ei ole kenenkään toimivaltaisen viranomaisen käsiteltävänä.

Kun kysymys on poliisirikosasiasta, asialla on lisäksi erityistä merkitystä kansalaisten poliisia kohtaan tunteman luottamuksen kannalta. Esitutkintalain 14 §:n 2 momenttia koskevassa hallituksen esityksessä (HE 131/1996) todettiin lainmuutoksen olevan tarpeen mm. sen vuoksi, jotta yleisössä vallitsisi luottamus siihen, että poliisinkin epäillyt rikokset tutkitaan asianmukaisesti.

Poliisikoiran käyttö

Kuten edellä on todettu, Helsingin poliisilaitos on 21.2.2003 kirjannut rikosilmoituksen (---). Ilmoitus on sitten toimitettu Espoon kihlakunnan syyttäjänvirastoon tutkinnanjohtajan määräämiseksi. Espoon kihlakunnan poliisilaitokselta 18.8.2003 puhelimitse saadun tiedon mukaan asian tutkinta on siellä kesken. Jutussa toimii tutkinnanjohtajana kihlakunnansyyttäjä B.

Totean, etten ainakaan tässä vaiheessa ryhdy tutkimaan asiaa näiltä osin.

Tämä johtuu siitä, että oikeusasiamies ei voi määrätä, miten viranomaisen on ratkaistava sen käsiteltäväksi saatettu asia eikä muutoinkaan vaikuttaa jossakin viranomaisessa vireillä olevan asian ratkaisuun.

A:lle annettu rangaistusvaatimus

A:n mukaan hänelle haitanteosta annettu rangaistusvaatimus on aiheeton. A kertoo kantelussaan, että kadulla oli tapahtuma-aikaan muitakin ihmisiä, eikä hän tiennyt poliisin tarkoittavan pysähtymiskäskyllä häntä. Lisäksi A kertoo, että "koska minulla oli 2 kk vankeustuomio p erässä, niin piilo uduin ko. puistikkoon."

Rikoslain 16 luvun 3 §:n mukaan haitanteosta virkamiehelle tuomitaan se, joka käyttämättä väkivaltaa tai sen uhkaa oikeudettomasti estää tai yrittää estää rikoslain 16 luvun 1 §:ssä tarkoitetun virkatoimen suorittamista tai vaikeuttaa sitä. Lain mukaan rangaistuksena teosta on sakko.

Lainkohtaa koskevassa hallituksen esityksessä (HE 6/1997) esimerkkinä lainkohdassa rangaistavaksi tarkoitettua menettelyä on mainittu: *"Sen sijaan jos kuulusteltava määrätään noudettavaksi poliisikuulusteluun ja tehtävää suorittavia poliisimiehiä vastustetaan heittäytymällä makuulle tai istumaan, minkä vuoksi noudettava joudutaan kantamaan poliisin virka-autoon, kyseessä olisi virkamiehen vastustamisen käytännössä tavallinen tapaus."*

Tällaisen pakenemistilanteen arvioiminen rikoslain 16 luvun 3 §:n mukaisena haitantekona ei ole ongelmantonta. Oikeuskirjallisuudessa asiasta on kirjoitettu mm. seuraavasti: *"Pakenemisen arviointi haitantekosäännöksen soveltamisen kannalta on hankalaa. Jos kysymyksessä on jo vapautensa menettänyt, viranomaisen huostassa oleva kiinniotettu henkilö, arvioidaan hänen poistumisensa RL 16:16:n mukaisen vangin karkaamisena. Sen sijaan jos henkilö on poliisimiehen puhuteltavana tai kuulusteltavana, on tilanne ongelmallisempi. Oikeuskäytännössä on aikaisemman lain aikana katsottu, että liikennerikoksesta kuulusteltavana ollut henkilö, joka poistui luvottomasti poliisiasemalta asian käsittelyn ollessa vielä kesken, syyllistyi haitantekoon virantoimituksessa olevalle virkamiehelle (KKO 1974 II 26).*

Tämäntyyppisessä tilanteessa ratkaisevaa on, minkälaisia käskyjä tai kieltoja poliisimies on antanut asianomaiselle henkilölle. Rikokseen syyllistyneen yritys välttää tai paeta poliisia ei ole rangaistavaa, ellei kyseinen henkilö ole jo selvästi poliisin huostassa ja/tai käskyvällässä." (Rikosoikeus, 2002, s. 649-650). Poliisioikeutta käsittelevässä teoksessa taas todetaan seuraavaa: *"Milloin pakeneminen on haitantekoa? Rikokseen syyllistyneen pyrkimys paeta poliisia ei tietenkään sellaisenaan ole rangaistavaa. Mutta jos henkilö on jo joutunut poliisimiehen kiinniottamaksi tai vaikkapa vain puhuteltavaksi, on hän velvollinen pysyttelemään aloillaan, kunnes saa luvan lähteä. Pakeneminen tällaisessa tilanteessa voi olla haitantekoakin."* (Helminen – Kuusimäki – Salminen; Poliisioikeus, 1999, s. 70). Joissain pakenemistilanteissa voidaan siten pitää tulkinnanvaraisena, täyttääkö toiminta rikoslain 16 luvun 3 §:n mukaisen haitanteon.

Hallituksen esityksessä 6/1997 kysymyksessä olevan lainkohdan perusteluissa todetaan: *"Sellainen henkilö, joka ei vielä ole joutunut minkään julkisen vallan käyttöä sisältävän viranomaisen toimenpiteen kohteeksi, ei pelkästään pakenemalla syyllisty virkamiehen vastustamiseen tai muuhunkaan rikokseen."* Kun mainitussa hallituksen esityksessä rikoslain 16 luvun 1 §:n perusteluissa todetaan julkisen vallan käyttöä olevan mm. rangaistusten täytäntöönpanoon liittyvät sellaiset toimet, joilla puututaan toisten etuihin, oikeuksiin tai velvollisuuksiin, totean poliisimiesten toimineen harkintavaltansa rajoissa katsoessaan A:n toiminnan täyttävän rikoslain 16 luvun 3 §:n mukaisen haitanteon tunnusmerkistön.

Rangaistusmääräysmenettelystä annetun lain 1 §:n mukaan lain mukaisessa menettelyssä voidaan määrätä sakkorangaistus mm. rikkomuksesta, josta tapaukseen sovellettavassa rangaistussäännöksessä ei ole esillä olevien asianhaaran varalta säädetty ankarampaa rangaistusta kuin sakko tai enintään kuusi kuukautta vankeutta.

Ottaen huomioon rikoslain 16 luvun 3 §:n tulkinnasta lausumani katson, etteivät asianomaiset poliisimiehet ole ylittäneet harkintavaltaansa antaessaan A:lle rangaistusvaatimuksen mainitusta teosta. A:lla on ollut mahdollisuus vastustaa saamaansa rangaistusvaatimusta, jota varten hänelle on rangaistusvaatimuksessa annettu vastustamisosoitus asianmukaisesti.

Lainvoiman saaneen tuomion purkamisen edellytyksistä säädetään oikeudenkäymiskaaren 31 luvussa. Rangaistusmääräyksen purkamisesta on lisäksi säännös rangaistusmääräysmenettelystä annetun lain 18 §:ssä. Minulla ei ole mahdollisuuksia arvioida purkukemuksen onnistumisen edellytyksiä.

Minulla ei ole aihetta toimenpiteisiin näiltä osin.

4

TOIMENPITEET

Kiinnitän Helsingin kihlakunnan poliisilaitoksen huomiota siihen, että rikosilmoitusten vastaanotto varmistetaan niin, että ilmoitukset kirjataan asianmukaisesti viipymättä esitutkinnasta ja pakkokeinoista annetun asetuksen 1 §:n 1 momentin mukaisesti eikä poliisilaitoksen lausunnossa mainittuja tiedonkulun katkoksia tai väärinkäsityksiä tapahdu. Lisäksi korostan poliisimiehen tekemäksi epäillyn rikoksen osalta sisäasianministeriön antaman ohjeen mukaista menettelyä.

Tässä tarkoituksessa lähetän jäljennöksen päätöksestäni Helsingin kihlakunnan poliisilaitokselle.